

LA VEGETACIÓ DELS AIGUAMOLLS DE TORDERA

Joan Antoni Baron

Secció de Ciències Naturals, Museu
Comarcal del Maresme. Mataró.

Les característiques físiques que trobem en una determinada zona (com són el clima, el relleu, el tipus de substrat, entre altres) ens defineixen un ambient en el qual hi poden viure certes espècies amb unes exigències ecològiques donades, mentre que altres espècies no seran capaces de sobreviure-hi.

A part de les característiques físiques esmentades però, en el fet de trobar o no determinada espècie en un lloc, també hi intervenen una sèrie de factors relacionats amb els propis éssers vius. Per una banda, aquests modifiquen l'ambient amb la seva presència; per una altra, s'estableixen relacions entre els individus de diferents espècies i, àdhuc, entre els d'una mateixa espècie.

Tot això ens limita encara més el nombre d'espècies que serien capaces de viure en aquell indret: els éssers que hi trobem han de sobreviure en unes condicions físiques donades i, a més, ser compatibles entre ells.

En el cas de les plantes, d'aquest conjunt d'espècies capaces de conviure i de mantenir interaccions en direm comunitat vegetal. Evidentment, aquesta l'hauré de definir segons la seva composició florística —qualitativa i quantitativa— i els aspectes ecològics que la condicionen.

Com que no hi ha dos indrets o dos medis totalment iguals, podem esperar que no trobarem mai dues comunitats absolutament iguals. No obstant això, hi ha certes característiques i certs grups d'espècies típiques que sempre trobem en determinats llocs vivint conjuntament. D'altra manera no podríem mai parlar de canyissars, alzinars o fenassars, encara que sabem que no hi ha dos canyissars, alzinars o fenassars absolutament idèntics.

A fi d'estudiar el poblament vegetal i la seva dinàmica, els botànics han establert diversos mètodes i terminologies. Expliquem a continuació la utilitzada en aquest article:

Associació: és el nom que es dona a cada comunitat vegetal. Es designa prenent el nom científic d'una o dues espècies típiques de la comunitat i afegint-hi el sufix *-etum*. També s'utilitzen referències geogràfiques en Llatí. Podem establir subassociacions, les quals són designades afegint *-etosum* al nom de l'associació.

Aliança: és un agrupament convencional d'associacions similars. Es designa amb el sufix *-ion*.

Ordre: és un agrupament d'aliances i es designa amb el sufix *-etalia*.

Classe: és un agrupament d'ordres, el qual es designa amb el sufix *-etea*.

Divisió: és l'agrupament de classes, designada amb el sufix *-ea*.

Un cop feta aquesta introducció de caire general podem passar ja a definir les associacions que trobem a la zona de Ca l'Estany i Can Torrent de Tordera.

Els poblaments de lleties d'aigua i els herbassars subaquàtics.

A les aigües quietes dels canals i basses trobem dues comunitats vegetals diferents que s'alternen segons l'època de l'any. Ambdues comunitats estan formades per espècies hidròfites, és a dir, plantes aquàtiques totalment submergides o amb òrgans flotants i que poden estar arrelades o no al fons.

Durant els mesos més freds de l'any, la superfície de l'aigua apareix en gran part coberta per una massa contínua, verdosa, de lleties d'aigua. Les lleties d'aigua (*Lemna* sp.) són unes petites plantes fanerògames, formades per una lamineta verda que sura per sobre de l'aigua i de la qual penja la petita arrel, d'un o dos centímetres de llargària, que no es fixa a cap substrat.

Les comunitats de lleties d'aigua formen l'associació *Lemnoazolletum* dins de la classe *Lamnetea*. El nivell de nitrats presents a l'aigua, permet diferenciar dues subassociacions: subassociació *lemnetosum minoris* amb poblacions quasi pures de *Lemna minor* i que és pròpia d'aigües amb baix nivell de nitrats i la subassociació *lemnetosum gibbae* d'aigües amb alts nivells de nitrats i predomini de *Lemna gibba*.

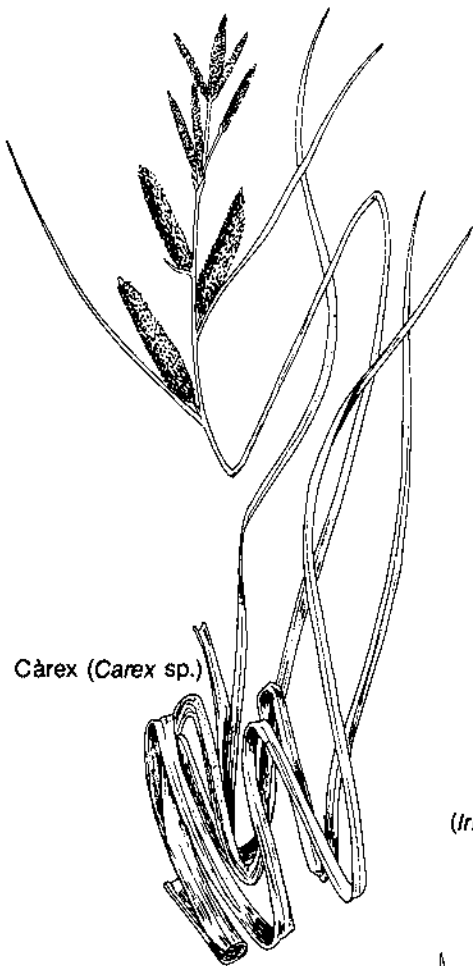
En els inventaris realitzats a la zona de Ca l'Estany hem trobat sempre poblacions gairebé pures de *Lemna minor*, pel que ens decantem per la subassociació *lemnetosum minoris*, alhora que se'ns posa de manifest la baixa nitrofilia de les aigües.

A finals de març i fins que es dessequen els canals i la part menys profunda de les basses, una comunitat d'hidròfites radicants, ve a substituir les poblacions de lleties d'aigua. Les espècies que formen aquests herbassars subaquàtics s'arrelen al fons i disposen les seves fulles submergides o surant sobre l'aigua. L'abundor de callitrics (*Callitriche polymorpha*) i de ranuncles d'aigua (*Ranunculus fluitans*) dona una gran espectacularitat a aquestes comunitats, sobretot quan, en florir els ranuncles, disposen les seves flors blanques, molt nombroses, surant damunt les aigües.

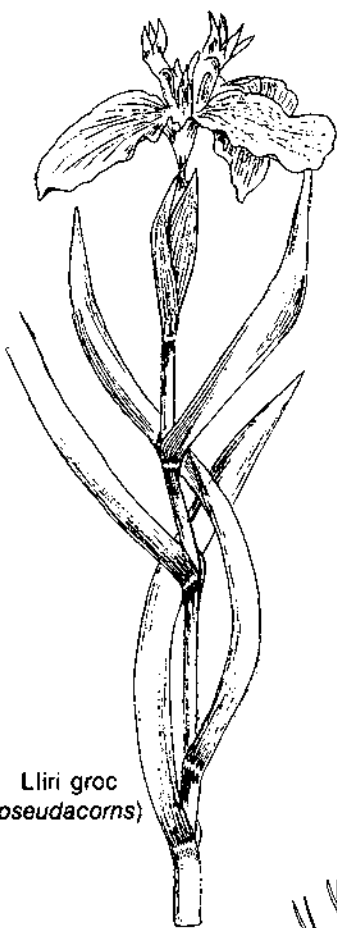
Els herbassars subaquàtics s'inclouen dins de la classe *Potametea*, que a la terra baixa mediterrània presenta l'associació *Potametum denso-nodosi*. Hem cregut convenient incloure els herbassars subaquàtics d'aquesta zona dins l'esmentada associació malgrat no trobar, en les reiterades exploracions, les espècies característiques: *Potamogeton nodosus*, *P. densus* i *P. crispus* (citats de la veïna localitat d'Hostalric per P. Montserrat).

Els canyissars i els herbassars alts d'aiguamoll dolç.

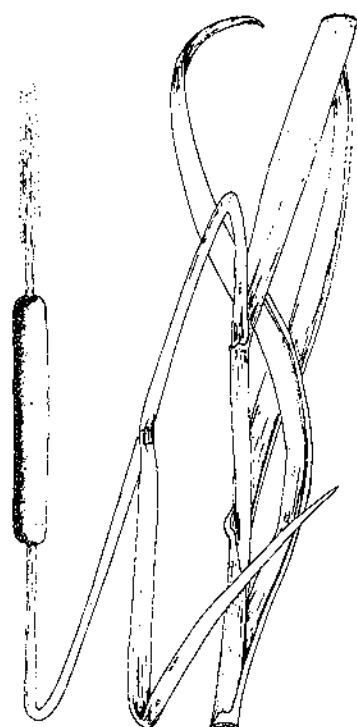
A les vores de les basses, en els llocs on l'aigua no assoleix nivells tan alts com a les llacunes i als canals, però en els que la inundació és permanent de novembre

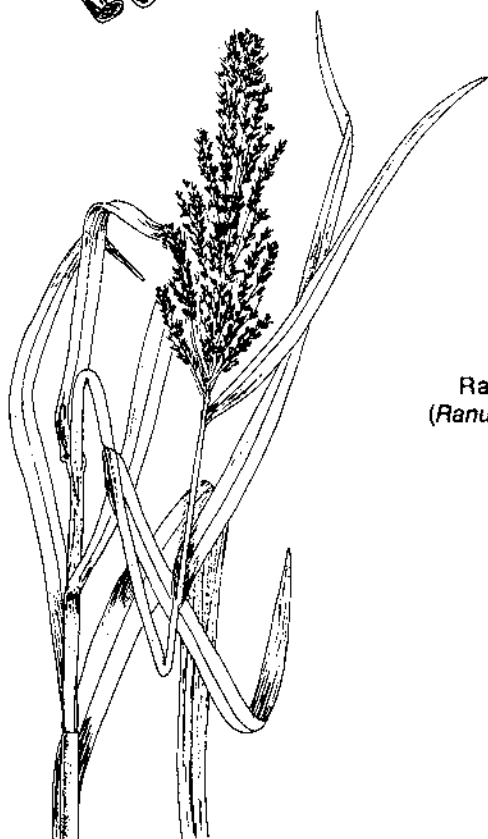
Càrex (*Carex* sp.)

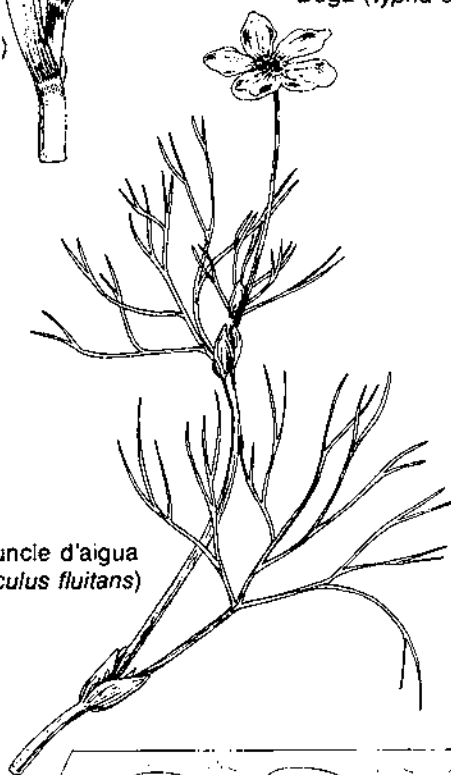
Lliri groc
(*Iris pseudacorns*)

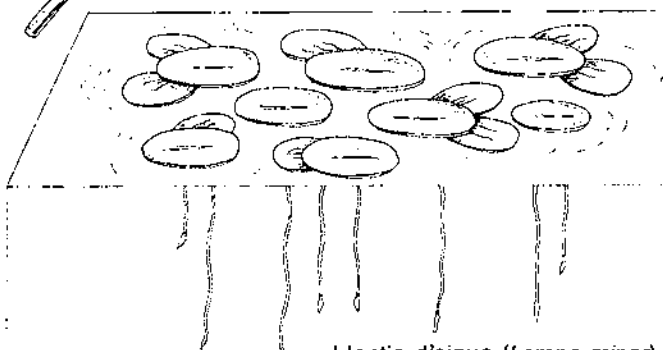
Boga (*Typha angustifolia*)

Canyis (*Phragmites communis*)

Ranuncle d'aigua
(*Ranunculus fluitans*)

Llentia d'aigua (*Lemna minor*)

Visió esquematitzada de les comunitats vegetals de la zona humida de Ca l'Estany.

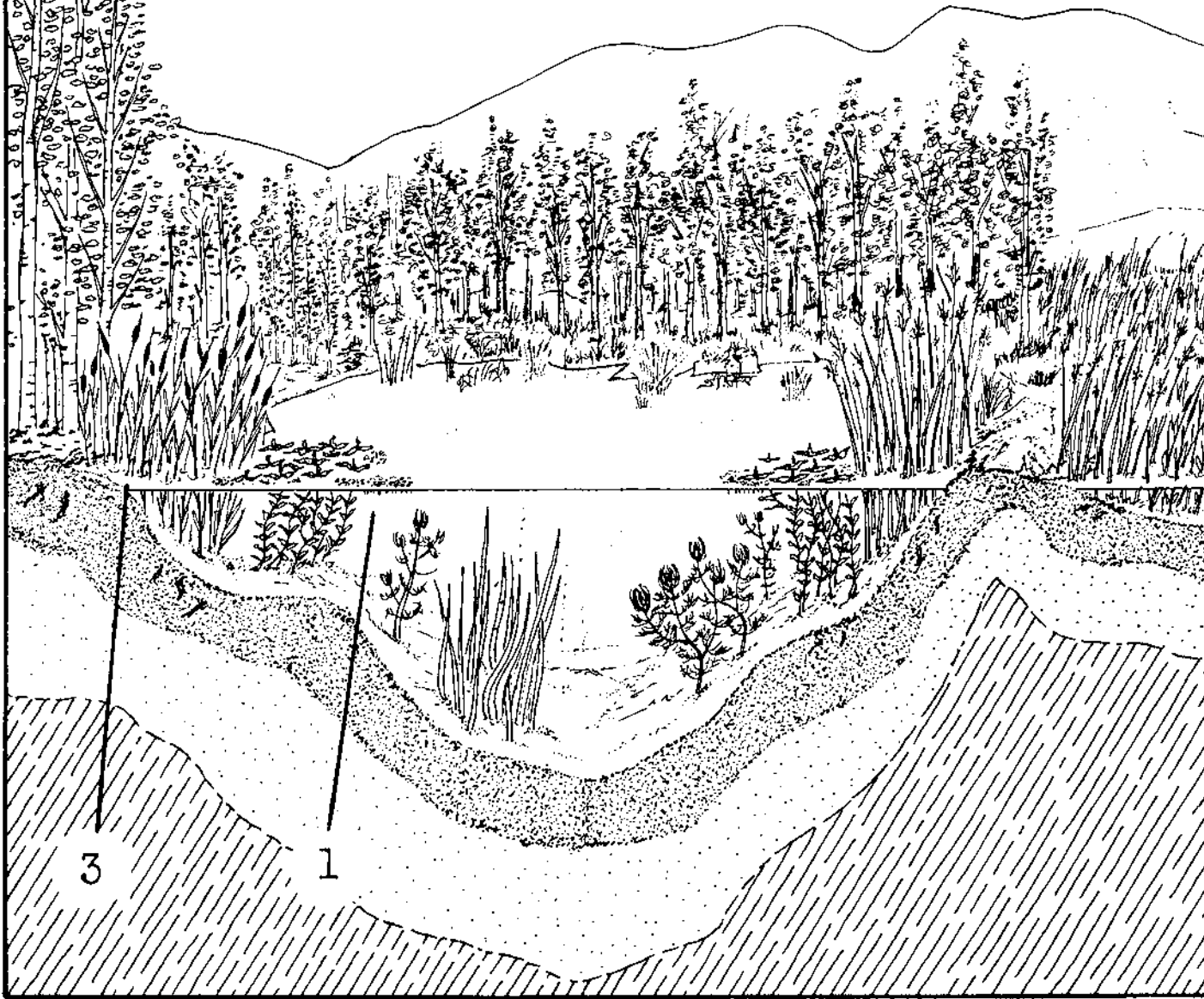

FOTO: Arxiu Secció de Ciències Naturals.

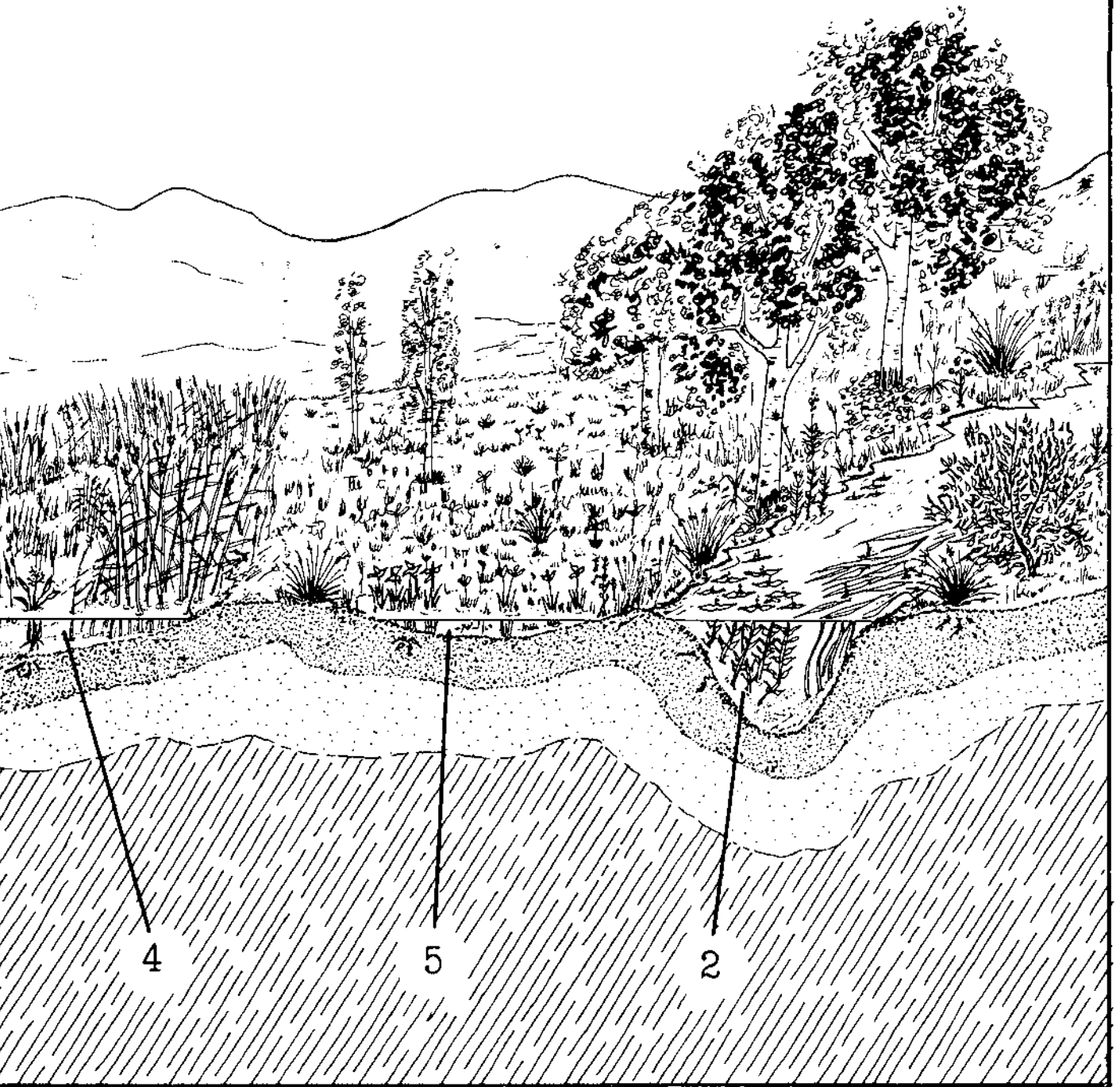

Herbassar alt d'aiguamoll dolç.

a juny, s'estableixen dues comunitats, pertanyents ambdues a la classe *Phragmitetea*, els canyissars i els herbassars alts d'aiguamoll dolç.

La classe *Phragmitetea*, que ocupa la major part de les terres inundades, presenta a la zona de Ca l'Estany dues aliances:

A1. *Phragmition communis* que forma densos canyissars en els terrenys amb inundació més constant. Els canyissars presenten una densa cobertura vegetal, l'alçada de la qual pot assolir, i àdhuc superar, els dos metres, força impenetrable, constituïda per poblacions gairebé pures d'una o dues espècies helòfitas. Els helòfits són vegetals que creixen amb les arrels submergides, però amb

les fulles i els òrgans reproductors dipositats per damunt del nivell de l'aigua. L'associació representada és la *Typho-Schoenoplectetum glauci* amb la subassociació *typho-phragmitetosum communis*. Es presenten dues fàcies clarament diferenciades: una amb la jonca d'estany (*Schoenoplectus lacustris* ssp. *glaucus*) com a dominant i l'altre amb el canyís (*Phragmites communis* ssp. *communis*). No hem pogut esbrinar d'una manera decisiva les causes d'aquestes poblacions quasi pures, però podem assenyalar un nivell d'aigua més alt en el cas de la jonca d'aigua.

Com a espècie característica dels canyissars es troba la boga, que sense presentar poblacions importants es

- 1 poblaments de lleties d'aigua.
- 2 herbassars subaquàtics de ranuncles i cal·litríc.
- 3 canyissars amb boga
- 4 herbassar alt de càrex i jònceres
- 5 jonqueres

troba distribuïda per totes les vores de les basses. D'antic s'han utilitzat les seves fulles, seques i decolorades amb vapors de sofre, per a fer seients de cadires, cistells, etc.

L'altra aliança que trobem és la A1. *Magnocaricion elatae*, formada per una comunitat d'hemicriptòfits. Els hemicriptòfits són vegetals que perden totalment les tiges i les fulles durant l'estació desfavorable i disposen els brots arran del terra on queden protegits per les restes de les fulles caigudes.

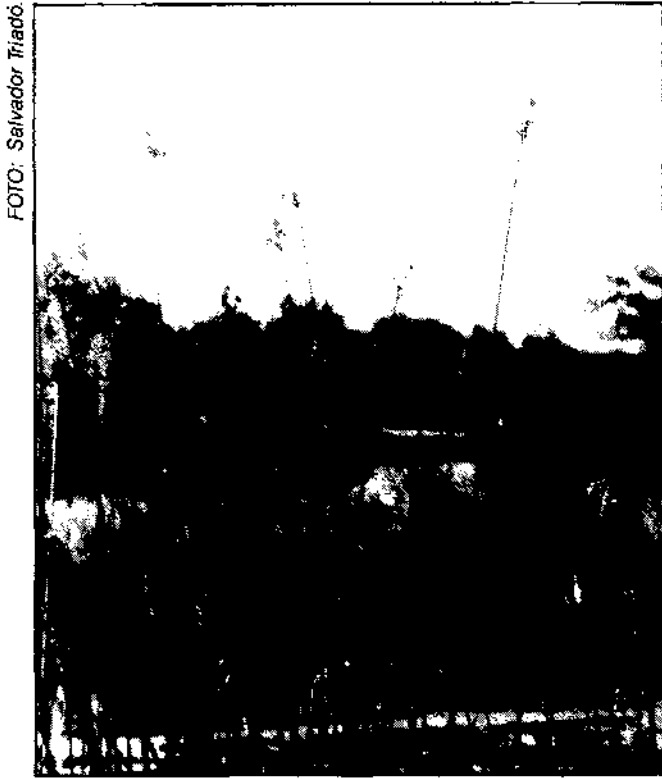

FOTO: Salvador Triadó.

Jonca d'estany (*Schoenoplectus lacustris*).

FOTO: Salvador Triadó.

Canyís (*Phragmites communis*).

Els herbassars alts de l'aliança *Magnocaricion elatae* presenten l'associació *Cypero-Caricetum otrubae* constituïda per grans càrex, que en algunes ocasions presenta poblacions gairebé pures de *Carex riparia* i en altres càrex més petits i gran abundància de lliri groc (*Iris pseudacorus*). Aquesta comunitat, que sempre ocupa els llocs amb inundació menys constants i nivells d'aigua més baixos, envolta els canyissars per la banda més seca i els marges dels canals. En aquests últims indrets els herbassars alts acostumen a estar acompanyats per diverses espècies d'arbres de ribera, plantats pels pagesos segurament en un intent de reduir la superfície inundada. El més freqüent és el freixe de fulla petita (*Fraxinus oxycarpa*) que es disposa al marge dels canals. Al costat dels freixes, però en llocs amb un nivell d'aigua més alt, trobem diverses espècies de salzes (*Salix alba*, *S. atrocinerea* i *S. fragilis*). En els llocs on el sòl no s'inunda periòdicament, però presenta una elevada humitat, es troben pollancre, àlbers i plàtans (*Populus nigra*, *P. alba* i *Platanus híbrida*).

Les jonqueres dels prats inundats

A les terres que es situen fora de la zona inundada permanentment o bé que tenen un període curt d'inundació, amb uns nivells d'aigua que rarament superen els 20 centímetres, es troba una comunitat de joncs que estableix el pas entre les comunitats helofítiques i les terres eixutes.

Els joncs, degut a la forma junciforme de les seves fulles, no perden tanta aigua per evapo-transpiració com les espècies helòfitas dels canyissars i herbassars alts i per tant s'adapten millor a unes condicions hidríques més variables, on no s'assegura la inundació permanent o quasi constant del sòl.

FOTO: Arxiu Secció de Ciències Naturals.

Joncs al marge d'un canal, al fons hi podem veure també una plantació de freixes.

Les jonqueres s'inclouen dins de la classe *Molinio-Holoschenion*. L'abundància d'eleocaris (*Heleocharis palustris*), un petit jonc de la família del càrex, i la presència de *Juncus efusus* fa pensar que, a la zona estudiada, ens trobem en una fase terminal sobre terreny silícic de l'associació *Acrocladio-Eleocharitetum*. Aquesta associació és el pas entre les classes *Phragmitetea* i la *Molinio-Holoschenion*, és a dir, entre les comunitats helofítiques de canyissars i herbassars alts d'aiguamoll dolç que trobem a les terres amb inundació força constant, i les terres no inundades amb vegetació no especialment lligada a sòls inundats o molt humits.